"Ik ben getraind voor geestelijk oorlog"

De nieuwe roman van Frank Martinus Arion: een rijk en veelzijdig boek

Het hoogtepunt van het nieuwe boek van Frank Martinus Arion: NOBELE WILDEN is aan het slot als Père Maure, de geestelijke leider in het Zuidfranse Lourdas, en Julien Bizet Constant, een gewezen kloosterling uit Martinique en nu tolk en ziekenverzorger in het bedevaartsoord, de berg Beouf bij het stadje beklimmen, waar de meester symbolisch de macht overdraagt aan de leerling. Een haast Bijbels gegeven. Hun gesprek bij het beklimmen van de berg bevat de essentie van het boek. Enkele citaten ter verduidelijking: "Al meer dan vijfhonderd jaar probeert een deel van Europa bij de volken buiten, bij de zgn. Nobele Wilden het verloren gevoel van de eenheid van het leven, dat ze op mysterieuze wijze verloren heeft, terug te vinden. Terwijl het andere deel die volken onder de voet liep, tot slaven maakte! "

"De hippies, de studentenopstanden. Hier en elders. Het heeft te maken met de volken van de derde wereld die we onderdrukt hebben en bewonderd." Wat curieus als die alliantie er ooit komt, tussen de vroegere Nobele Wilden en onze moderne jeugd. Maar terecht. De jeugd is wild en de jeugd is nobel. Wat de meest opvallende karakteristieken zijn van de revolutionair."

Reeds aan het begin van dit jaar werd de roman door de uitgever aangekondigd onder de titel:DE MACHT DER VERBEELDING, en om de 'verbeelding' draait heel de zeer zorgvuldig gecomponeerde roman. Hij bestaat uit drie delen: "De verbeelding aan de macht", "Bananen huilen niet" en "De macht der verbeelding". Dit drieluik telt resp. 9 brieven, 27 en 9 hoofdstukken. De brieven worden gewisseld tussen drie personen, in de maanden mei - december 1976. Het tweede en derde deel spelen in mei - oktober 1968, als er drie miljoen bedevaartgangers naar Lourdes trekken.

Door deze structuur leest het eerste deel moeizaam, omdat de logische verbanden slechts langzaam prijsgegeven worden en pas vanaf het tweede deel hun duidelijke functie krijgen. Pas bij de herlezing komt het eerste deel volledig tot zijn recht, maar dan blijkt ook hoe knap de motieven die later belangrijk zullen worden, voorbereid zijn. Maar niet alleen het eerste deel vergt veel van de lezer. Het boek zit, evenals AFSCHEID VAN DE KONINGIN boordevol theorieen en gesprekken die breed uitgemeten worden. Opnieuw is de Held almachtig en ik vrees dat de kritiek daaromtrent niet mals zal zijn, maar dat is voor dit boek volstrekt onterecht, want het is een onmisbaar facet voor het thema, en volkomen functioneel.

Deze in alle opzichte rijke roman is met een enorme inzet en durf geschreven. Er wordt zoveel overhoop gehaald op literair historisch, theologisch en politiek gebied, dat het nog wel jaren zal duren eer iemand zich aan een grondige analyse ervan zal wagen.

De opzet is zo afwijkend van wat we traditioneel onder een roman verstaan, dat ook van de lezer verbeelding geeist wordt. Degene die zich die inspanning wil getroosten, wordt rijkelijk beloond, zo verging het mij althans.

De onbetwiste Hoofdfiguur en Held, Julien Bizet Constant, heeft in 1967 na het massacre van Guadeloupe, waarbij de politie ongeveer 40 demonstranten neerschoot, uit protest het klooster vaarwel gezegd en zich aangesloten bij de jongeren die deelnamen aan de revolte van mei 1968 in Parijs en de verbeelding aan de macht willen brengen.

Als de Gaulle de orde herstelt, verspreiden de protesterende zich her en der. Julien gaat met Renato, een aanhanger van de Baskische afscheidingsbeweging, naar Spanje. Na de gevangenneming van zijn vriend moet hij het land verlaten en op weg naar Parijs doet hij het bedevaartsoord Lourdes aan, omdat hij zich uit zijn jeugd op Martinique het meisje Bernadette aan wie de Maagd verschenen is, herinnert. Hij voelt zich met haar verwant in een solidariteit van armoede. Als hij een advertentie ziet waarin een tolk gevraagd wordt, besluit hij te blijven.

Terwijl in de 18de eeuw de 'nobele wilde' als de ideaalfiguur van natuurlijkheid en zuiverheid tegenover de Europese decadentie in Frankrijk vereerd werd en als wijs geprezen werd om zijn zwijgzaamheid, wordt deze 20ste eeuwse Neger uit Martinique wijs genoemd omdat hij "alle talen van de wereld spreekt." De nobele zwarte held overwint steeds tegenstellingen die in Lourdes opduiken als 'kolonie en moederland', de Derde Wereld tegen de Oude', ' de historie tegen de actualiteit', 'verbeelding en starheid' en 'de zwarte man tegenover de blanke' omdat hij getraind is voor 'geestelijke oorlog'. Niet de daad, de naar de politie geworpen straatsstenen, of de op de demonstranten gerichte mitrailleur brengen een oplossing, maar de droom en de verbeelding. Niet het geweld, maar de verbeelding moet aan de macht! Door de armoede en de verdrukking in de jeugd (Je zorgt maar dat je op tijd komt!) is zijn geestkracht gestaald, en onderwerpt hij zijn omgeving aan zijn wil. Iedereen geeft ettelijke keren toe hoe intelligent Julien wel is!

De Engelse sociale werkster Ellen Wayne, de leidster van een groep bedevaartgangers Zuster Maris Carmelita de Jesus, het rijke Zwitserse meisje Ursula en de felle revolutionaire Hindoestaanse Mabille, zij allen bezwijken voor zijn geestelijke en lichamelijke charmes. Maar eigenlijk gebruiken ze hem om zich van hun eigen problemen te bevrijden. Zo lijkt hij de
veroveraar, maar is in feite de uitgebuite. Zijn uiteindelijke, blijvende geliefde zal daarom de Maagd van Lourdes zijn, die aan het arme eenvoudige volksmeisje, dat op haar vijftiende niet lezen en schrijven kon, verscheen. Zij is trouw en onbaatzuchtig.

De belangrijkste mannelijke tegenspelers zijn de communist Varin, de voor zot versleten dichter Peyre Cardenal II, en zijn geleerde priester Père Maure, die aan keelkanker lijdt en wiens dood nabij is. Alle drie bestuderen ze het raadsel van de verschijningen te Lourdes. De eerste Varin, heeft een theorie ontwikkeld, dat de cultus van Bernadette van Lourdes afkomstig is uit Ethiopie en dat de Maagd eigenlijk zwart zou zijn : "O,o,o een gave van Egypte, van Ethiopie, waar bij blanken soms de neiging hebben op neer te kijken, ondanks hun grote culturen."De dichter Peyre Cardenal II heeft een grote voorganger gehad in zijn middeleeuwse naamgenoot, en troubadoer die tot de geestelijke sekte der Catharen behoorde. Zoals Martinique als kolonie onderdrukt werd (en wordt) door Parijs, zo worden Zuidfranse minderheden intern onderdrukt door het noorden, zo luidt zijn stelling. De Catharen waren in zijn ogen de werkelijke consequent gelovigen, hoewel ze voor ketters werden uitgemaakt; ze leefden ascetisch, waren niet bang voor de dood en vooral: ze hadden een voorkeur voor zwart.

De dichter wil de "de zwarte schoonheid aan de macht brengen. "Jij bent het teken", zegt hij tegen Julien. Père Maure tenslotte, is de belangrijkste antipode. Hij heeft in een studie over de verschijningen van Lourdes het onmogelijke ervan aangetoond. Hij is niet alleen lichamelijk ziek, maar zal zijn leven in ongeloof eindigen. In het gesprek met Julien op de berg redt deze hem van de geestelijke ondergang.

De drie antagonisten vertegenwoordigen de Westeuropese cultuur waarin zo weinig verbeelding rest, dat ze ten onder gaat in theorien die weliswaar knap zijn, maar die voor de verbeeldingloze volstrekt onacceptabel zijn. Tegenover wetenschappelijke stellingen, kerkelijke dogma's en literair-historische gegevens, stel de Nobele Wilde de simpele en vitale natuur in het symbool van de banaan die nooit sterft. Op Martinique luidt een spreekwoord:

"De banaan is stervende:
haar kinderen zijn er al!" De banaan is het symbool van het eeuwige leven. Julien bezit de verbeelding om het wonder van Lourdes langs natuurlijke weg te verklaren. Zoals kinderen in de wolken allerlei figuren fantaseren, zo komt hij erachter dat, vanuit een bepaalde optiek, die Bernadette nauwkeurig aangaf in haar getuigenissen, de contouren van de grot de vormen van een vrouw vertonen, uiteraard zwart door de kleur van de rots. De enigen die dat ook zagen, Bernadette en Peyre Cardenal II, worden direkt bovennatuurlijk vereerd of voor gek verklaard en daarmee door de burgelijke zekerheid onschadelijk gemaakt. De bureaucratie van het ver doorgevoerde rangenstelsel van de ziekenverzorgers en het kapitalisme van de souvernirwinkels maken 'het Wonder' dood en tot systeem en organisatie zonder verbeelding. De dichter gaat eraan ten onder, de geleerde krijgt een ongeluk op een expeditie om de bewijzen te zoeken voor zijn theorie, de geestelijke sterft in ongeloof, maar Julien zal sterker zijn dan alle anderen, omdat hij getraind is in 'geestelijke oorlog' die de "cyclus van mijn eigen vrijheid"
uitmaakt. In de eenzame maagd zal hij een getrouwe geliefde vinden tot hij zo sterk is, dat hij het werk van Père Maure kan afmaken.

De schrijver besteedt veel aandacht aan maatschappelijke minderheden die verdrukt worden door de Macht. In hen herkent hij de kiem der verbeelding: de jongeren tijdens de Mei-revolte, de Basken, de Catharen, en taalkundige minderheden als het Retho-Romaans in Zwitserland, de taal van de troubadoers in Zuid-Frankrijk en het Creools op Martinique.

Een daadwerkelijke revolutie predikt Frank Martinus Arion niet. Hij pleit voor een zacht kapitalisme en internationale solidariteit van de armen, nederigheid, dienstbaarheid en onbaatzuchtigheid. "Armoede blijft armoede dacht ik zo, blanke of zwarte. Het is (....) niet een kwestie van blank en zwart zoals we vroeger dachten, maar van rijk en arm, althans, dat het lot van de 'verworpenen der aarde' overal op de wereld min of meer, meen precies, hetzelfde is."

Tegenover de geschiedenis die altijd te zien heeft gegeven dat de blanke missionaris de arme zwarte wat gaf en als gever superieur was, stelt de moderne neger die geeft aan de blinde blanke. Hij schenkt de vrouwen zijn liefde die hen vrijmaakt, de mannen zijn inzicht en intelligentie. De toekomst is aan de zwarte man uit de Derde wereld. Julien gaat terug in het klooster en wordt daarna hulpbisschop van Lourdes, met het doel om ""Met de documenten van Père Maure zich voor (te) bereiden op de totale ontploffing. Van Lourdes, van de hele Sancta Ecclesia Catolica!"

Uit de brieven in deel één blijkt dat ook de strijd d.m.v. de daad doorgaat. Mabille is actief in Martinique, Ursula zal naar datzelfde eiland gaan om een arbeidszelfbestuur op een door haar geerfde bananenplantege te vestigen. Het elan van Parijs '68 is niet uitgedoofd, maar verplaatst zich naar de Derde Wereld waar het trouwens even fel wordt onderdrukt, zodat er in feite niets wordt opgelost: "Dan is de cirkel van 67/68 weer rond. Eindigen of beginnen we, waar we toen begonnen". Alleen Juliens strijd van binnenuit, zijn 'geestelijke oorlog', zal op den duur tot resultaten kunnen leiden. De werkelijke revolutionair is die met verbeelding.

WIM RUTGERS

Frank Martinus Arion: NOBELE WILDEN
De Bezige Bij, Amsterdam, 1979
489 blzz.
I.S.B.N. 90 234 0682 6

Coordinatie: Walter Palm

FRANK MARTINUS ARION is geboren op 17 december 1936 te Curacao. Tot 1955 bezocht hij op Curacao de H.B.S. en in 1957 deed hij in Nederland zijn zijn staatsexamen gymnasium A. In datzelfde jaar debuteerde hij in "Antilliaanse Cahiers" met "Stemmen uit Afrika". Van 1958 tot 1965 studeerde hij Nederlands aan de universiteit van Leiden. Bijna afgestudeerd keerde hij in 1965 terug naar zijn geboorte-eiland, waar hij in 1969 het tijdschrift "Ruku" oprichtte. In 1969 schreef hij ook "Dubbelspel", maar die werd pas in 1973 uitgegeven.

In 1971 ging hij weer naar Nederland, waar hij binnen zes maanden afstudeerde. Van 1971 tot en met 1975 was hij wetenschappelijk medewerker aan de universiteit van Amsterdam. In 1975 verscheen zijn "Afscheid van de Koningin" en in datzelfde jaar vertrok hij naar Suriname, waar hij sindsdien werkzaam is bij het Instituut voor opleiding van Leraren.